

ТУРИСТИЧНА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ: ВІД РЕАЛІЙ ДО ПЕРСПЕКТИВ

TOURIST BRANCH OF UKRAINE: FROM REALITY TO PROSPECTS

Індустрія гостинності (внутрішній і візний туризм) є джерелом збагачення національної економіки, сприяє створенню нових робочих місць та формуванню ринку збуту товарів вітчизняного виробництва. Це переконує у пріоритетності та важливості розвитку цієї галузі. У статті розглянуто стан туристичної галузі України. Проаналізовано зміни в обсягах візного і внутрішнього туристичних потоків. Досліджено державну політику з розвитку туризму. Окреслено шляхи розвитку конкурентної туристичної галузі, здатної задовольнити потреби туристів у різноманітних туристичних послугах.

Ключові слова: туристична галузь, візний туризм, внутрішній туризм, державне регулювання туризму, туристична інфраструктура.

Индустрия гостеприимства (внутренний и въездной туризм) выступают источником обогащения национальной экономики, способствуют созданию новых рабочих мест и формированию рынка сбыта товаров отечественного производства. Это убеждает в приоритетности и необходимости развития этой отрасли. В статье рассмотрено состояние туристической отрасли Украины. Проанализированы изменения объема

въездного и внутреннего туристических потоков. Исследовано государственную политику по развитию туризма. Очерчено пути развития конкурентной туристической отрасли, способной удовлетворить потребности туристов в разнообразных туристических услугах.

Ключевые слова: туристическая отрасль, въездной туризм, внутренний туризм, государственное регулирование туризма, туристическая инфраструктура.

The hospitality industry (domestic and inbound tourism) is a source of enrichment for the national economy, promotes the creation of new workplaces and the formation of the market of domestic products. This convinces the priority and importance of this branch. The article considers the trends of tourist branch in Ukraine. Changes of the value of the inbound and domestic tourist flow were analyzed. The state policy of development of tourism is investigated. The ways of progress of highly competitive tourist branch, which will be able to meet the needs of all tourists in various tourist services were defined.

Key words: tourist branch, inbound tourism, domestic tourism, public regulation of tourism, tourism infrastructure.

УДК 338.48

Чайка-Петегирич Л.Б.

к.е.н., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Зростання обсягів туризму у світовому масштабі, його вплив на розвиток соціально-економічних показників роблять туризм потужною силою у просуванні сталого розвитку.

Це знайшло відображення у декларуванні Генеральною асамблеєю ООН 2017 року Міжнародним роком сталого туризму, в рамках якого у нас також проголошено Рік туризму заради розвитку в Україні. Таке рішення спрямоване на підвищення обізнаності урядів, компаній і туристів про роль, яку вони відіграють у перетворенні туризму на каталізатор позитивних змін. Це дає можливість для просування вкладу туристичної галузі в економічну стійкість, також робить туризм основою для міжкультурного діалогу, соціальної інтеграції, миру і примирення. Адже добре продуманий та добре керований туризм сприяє не лише розвитку торгівлі, створенню робочих місць, а й сприяє порозумінню народів і покращує зовнішній імідж держави.

У сучасних умовах глобалізації, в контексті євроінтеграційних процесів туризм для України важливий і як засіб об'єднання нації, і як складова економічного піднесення держави та зміцнення авторитету країни на міжнародному ринку туристичних послуг.

Тому погляд на розвиток туристичної галузі крізь призму наукових доробок, світового досвіду, аналізу сучасних тенденцій розвитку є обґрунтованим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

До проблем та перспектив розвитку національної туристичної сфери, передумов ефективного функціонування туристичної галузі та зміцнення конкурентоспроможності туризму в Україні зверталося чимало вітчизняних дослідників, серед них: Ангелко І., Зікеєва С., Корженко К., Криховецький І., Маковей Ю., Стойка С., Ткаченко Т. та інші.

Так Криховецький І. підкреслює, що «туризм – одна із найбільш диференційованих галузей економіки будь-якої країни, що водночас забезпечує міжнародне пізнання, виступає суттєвим «донором» валютних доходів держави та є практично найвигіднішою формою експорту, оскільки вилучає фінансові ресурси з інших держав без сплати митних платежів. Більше того, туризм, на відміну від більшості галузей економіки, може використовувати лише окремі відновлювальні природні ресурси і суттєво обмежувати використання інших. Така «гуманність» забезпечує цій галузі високий розвиток у сучасній економіці та перспективу подальшого піднесення в майбутньому» [1, с. 158].

Досліджуючи туристичну галузь в умовах євроінтеграції, Зікеєва С. зазначає, що «туризм стане найважливішою рушійною силою світового розвитку. Тому саме від того, яким шляхом піде зараз розвиток галузі, залежить усе її майбутнє, зокрема, та майбутнє економіки, а отже, і життя України в цілому. У зв'язку з цим високий рейтинг держави в розвитку цієї галузі – це не лише вели-

кий потенціал акумуляції фінансових ресурсів, а й міжнародний авторитет і сфера впливу в глобальному середовищі» [2, с. 81].

З метою сталого розвитку туристичної галузі в Україні, формування конкурентних переваг туристично-рекреаційних зон, а також зміцнення ринкових позицій суб'єктів туристичного бізнесу, актуальним є розробка низки стратегічних заходів щодо їх розв'язання не лише на рівні державної політики у сфері туризму та участі у конкретних і об'ґрунтованих програмах розвитку галузі, а і певної визначеності у взаємовідносинах туристів, органів місцевої громади та населення в процесі туристської діяльності, стверджує Корженко К. [3, с. 14].

Аналіз досліджень і публікацій засвідчив значний інтерес вітчизняних науковців до проблем розвитку туристичної галузі України. Однак, реалії сьогодення обумовлюють необхідність постійного моніторингу ситуації в туристичному секторі національної економіки, аналізу змін туристичних потоків, з метою забезпечення розвитку туристичної галузі відповідно до засад сталого розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану туристичної галузі в Україні, а саме: аналіз динаміки в'їзного та внутрішнього туризму, оцінка державної політики в галузі туризму, діяльності з формування та зміцнення туристичного іміджу України, визначення напрямів подальшого вдосконалення та розвитку туристичної галузі.

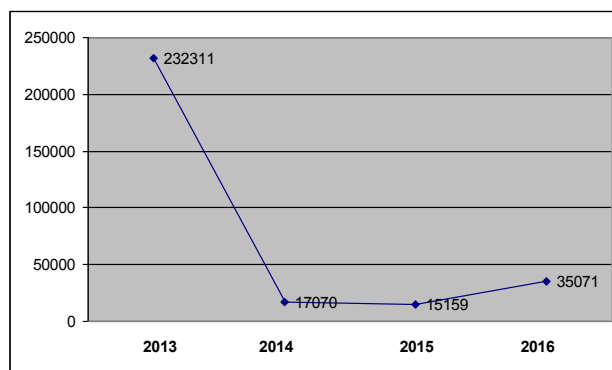
Виклад основного матеріалу дослідження. З кожним роком конкуренція між країнами за увагу туристів збільшується, що позитивно позначається на розвитку територій, інвестуванні в інфраструктуру та постійне поліпшення якості туристичних послуг.

Проведення в Україні чемпіонату Європи з футболу в 2012 році, Євробачення-2017 дало поштовх для просування вітчизняного туризму в світовий туристичний бізнес, можливість для промоції та поширення інформації про Україну, як державу, що має свою давню історію, самобутні традиції, багаті природні, історико-культурні ресурси, країну, яка має що запропонувати як іноземцям, так і українцям.

Уведення безвізового режиму для України прискорить інтеграцію вітчизняної туристичної сфери в європейську систему: Україна та країни ЄС працюватимуть в одній площині. І це визначає орієнтир розвитку вітчизняного туризму – адаптація до європейських та світових зразків, стандартів.

Тому сьогодні туристична галузь в Україні повинна підсилити демократичність, забезпечити відкритість вітчизняної економіки та реалізацію взятого стратегічного курсу на євроінтеграцію.

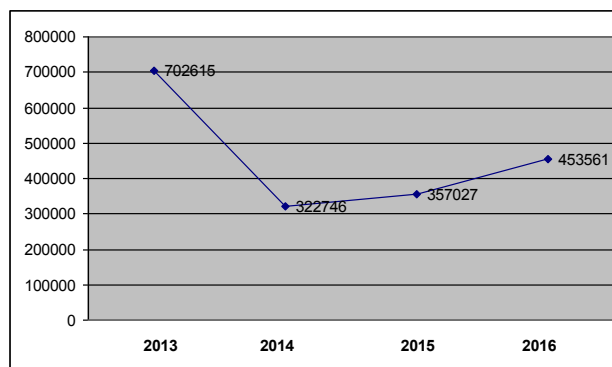
Щоб оцінити сучасний стан туризму в Україні ми проаналізуємо обсяги в'їзного та внутрішнього туризму.

Рис. 1. Кількість іноземних туристів

Джерело: за даними Державної служби статистики України [4]

На рис. 1 помітна тенденція до зростання кількості іноземних туристів, метою поїздки яких був туризм. 2016 рік характеризується збільшенням в'їзного потоку туристів на 19912 осіб порівняно з попереднім роком.

Рис. 2. Кількість внутрішніх туристів

Джерело: за даними Державної служби статистики України [4]

Як видно з рис. 2, протягом останніх двох років спостерігається збільшення потоку внутрішніх туристів. Так кількість внутрішніх туристів збільшилася з 357027 осіб у 2015 році до 453561 особи у 2016 році.

Отже, аналіз в'їзного та внутрішнього туристичного потоків показує їх позитивну динаміку. Це свідчить про зростання довіри до України з боку іноземних громадян та співвітчизників. Щоб підтримати ці зміни, необхідні активна державна політика та узгодження дій органів державної та місцевої влади з розвитку туризму, створення конкурентоспроможного туристичного продукту.

Тому наступним завданням у дослідженні реалій туристичної галузі України буде оцінка державної політики у сфері туризму, а також діяльності з формування та зміцнення туристичного іміджу країни.

Туристична галузь не може розвиватися сама собою – їй необхідна підтримка держави. В останні роки замість реформування туристичної галузі державою лише реформувався центральний орган

виконавчої влади в галузі туризму, мінялася його назва, що призвело до застою в туристичній галузі не виконання міжнародних домовленостей [5].

Однак, зараз відбуваються позитивні зміни в інституційному забезпеченні регулювання туризму:

– Кабінет Міністрів України ухвалив Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 року, яку підготувало Міністерство економічного розвитку і торгівлі. Стратегія визначає підхід державної туристичної політики у таких напрямках: безпека туристів; нормативно-правове забезпечення; розвиток туристичної інфраструктури; розвиток людських ресурсів; маркетингова політика розвитку туризму та курортів.

– у 2017 році у зв'язку з тим, що цей рік був оголошений роком сталого розвитку туризму, до бюджету вперше за останні п'ять років закладено 30 мільйон гривень. Проте, всі ці гроші будуть спрямовані на організацію поїздок на туристичні виставки [6]. Варто відзначити, що за сприяння Департаменту туризму і курортів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України на 23-ій виставці UITT'2017: «УКРАЇНА – Подорожі та Туризм» було представлено національний стенд України, який об'єднував туристичні регіони, міста, комерційні структури, громадські організації, асоціації та спілки. В цьогорічній експозиції взяло участь 30 міст і регіонів туристичної України, серед яких представники Львівської, Закарпатської, Одеської, Чернівецької, Херсонської, Запорізької, Миколаївської, Чернігівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Рівненської, Харківської та інших областей [7];

– окреслено напрями розвитку туристичної галузі. Перший – інформаційний. Це створення електронної бази туристичних ресурсів – реєстрів та кадастрів. Другий напрям – маркетинговий: участь українського стенду на провідних міжнародних туристичних виставках. Третій – система якості національного продукту. Тобто, впровадження сучасної готельної сертифікації і міжнародних стандартів ISO у різні сфери туристичної галузі. Четвертий – інтернет-ресурси [6].

– продовжує роботу Рада туристичних міст і регіонів, створена 2016 року при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі. Виїзні Ради туристичних міст проводяться у різних регіонах, де є позитивний досвід розвитку туризму, і де місцева влада розуміє вагомість туристичної галузі для економічного зростання регіону [Там само].

– Уряд також запровадив нові Правила оформлення віз для в'їзду в Україну. Серед нововведень, зокрема: можливість онлайн-подання візових анкет через веб-сторінку МЗС; зменшено строки оформлення віз до 5 днів у терміновому порядку та до 10 днів у звичайному порядку; знижено тарифну ставку за оформлення всіх типів віз до

65 доларів США; розширено перелік держав, громадян яких можуть оформлювати візи для поїздки з діловою і туристичною метою у пунктах пропуску через державний кордон – включено Індію, Малайзію, Перу та інші; можливість проведення співбесід із заявниками з використанням засобів віддаленого зв'язку [8].

Щодо діяльності з формування та зміцнення туристичного іміджу країни, розвитку індустрії туризму, то тут «рушійною силою» виступає Асоціація індустрії гостинності України. Місія Асоціації – зміцнення розвитку конкурентоспроможної туристичної галузі та організація співпраці на регіональному та європейському рівнях, розвиток культури внутрішнього туризму. Робота спрямована на поліпшення якості та об'єднання комерційних і некомерційних туристичних об'єктів України.

Членами Асоціації є понад двісті юридичних і фізичних осіб, більшість яких працює в індустрії гостинності, тобто задіяні переважно в готельному та ресторанному бізнесі. Також до Асоціації долучаються туроператори, чия робота спрямована на внутрішній і в'їзний туризм, громадські активісти та блогери.

Основний акценти в роботі Асоціації ставиться на розвиток внутрішнього туризму. І в цьому напрямку вже реалізовано ряд успішних проєктів:

– за ініціативи Асоціації Індустрії Гостинності України з 17 травня 2017 року почав працювати Перший національний туристичний портал Zruchno.Travel, який об'єднує всі діючі вітчизняні туристичні об'єкти: від водоспадів і музеїв, ресторанів і кафе до заповідників і паркових ансамблів;

– для підвищення конкурентоспроможності внутрішніх туристичних продуктів та сприяння розвитку туристичного ринку України було організовано першому українському Туристичному Воркшопі Асоціації Гостинності, в якому взяло участь Понад 50 представників з різних регіонів країни, близько 50 туроператорів і представників туристичних агентств Києва та Київської області. Туристичні оператори, готельєри, оздоровниці, екскурсійні бюро та представники місцевої влади Миколаївської, Херсонської, Чернігівської та Черкаської областей презентували десятки нових, зручних та вигідних туристичних продуктів туроператорам та туристичним агенціям Київщини [8];

– з метою розвитку регіонального туризму Асоціація Індустрії Гостинності оголосила всеукраїнську грантову програму «Підтримка розвитку туризму в Україні». Розвиток туризму на окремій території неможливий без урахування специфіки регіону. Кожен регіон України має великий потенціал для розвитку туризму, однак, відсутність ефективних програм розвитку індустрії є стримуючим фактором для його реалізації. Розробка регіональних програм розвитку туризму не враховується у державному або місцевому бюджеті, тому грантова

програма буде підтримкою місцевій владі регіону, органам місцевого самоуправління [9].

Отже, розвиток туристичної галузі в цілому характеризується позитивною динамікою в'їзного та внутрішнього туристичного потоків, інтенсифікацією державної політики у сфері туризму, здійсненням маркетингових заходів на державному та регіональному рівнях щодо популяризації туризму в Україні та представленні нових специфічних туристичних продуктів. Однак, залишаються і проблеми, які перешкоджають ефективному та стабільному розвитку туристичної галузі України.

Виділимо основні з них:

- невідповідність сервісного обслуговування туристів міжнародним стандартам. Саме якість запропонованих послуг є тим показником, за яким Україна відстає від багатьох держав з подібним рекреаційно-туристичним потенціалом.

- низький рівень комфорту туристичних зон, застарілість матеріально-технічної бази наявних закладів курортної інфраструктури;

- низька якість більшості автошляхів, транспортного обслуговування, високий ступінь зношеності комунальної інфраструктури;

- нестабільність економічної та політичної ситуації.

Таким чином, основними передумовами подальшого розвитку туристичної галузі є:

- створення стандартів галузевої діяльності та контроль за їх дотриманням;

- навчання персоналу, зайнятого в індустрії туризму, підвищення рівня якості вітчизняних туристичних послуг до світових стандартів;

- створення комфортних умов для відпочинку у туристичних зонах, реконструкція, оновлення, модернізація матеріально-технічної бази наявних санаторно-курортних закладів;

- розбудова транспортної інфраструктури;

- забезпечення підтримки галузевих програм та створення нових туристичних продуктів, реалізація механізмів розвитку сільського, зеленого та екологічного туризму.

Усе це вимагає визнання пріоритетності галузі на найвищому державному рівні, вкладення значних інвестицій. Поступове вирішення окреслених завдань дозволить покращити стан інфраструктури туристичної сфери і курортних зон, забезпечить економічну стабільність та прибутковість туристичної галузі, підвищать рівень надання туристичних послуг та сприятимуть конкурентоспроможності туризму України на національному та міжнародному ринку.

Висновки з проведеного дослідження. Незважаючи на політичну й економічну нестабільність, відсутність необхідної матеріальної бази, Україна все ж має передумови і потенціал у розвитку туризму. Аналіз та узагальнення фактичного стану туристичної галузі виявив поступове зростання

попиту на відпочинок всередині країни. Причинами цього є розширення спектру послуг з боку туристичних компаній, які пропонують сучасному туристу відпочинок на будь-який смак як для тих, хто звик насолоджуватися морем, так і для шанувальників гірської природи, етнічних екскурсій. Подальша підтримка туристичної галузі на державному рівні, об'єднання зусиль представників туризму з представниками влади допоможе сформувати високо-рентабельну і конкурентну галузь, що позитивно вплине на її інвестиційну привабливість, сприятиме стабільності доходу до бюджету країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Криховецький І. Туристична індустрія України : стан, проблеми та перспективи розвитку / І. Криховецький // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького. – 2011. – № 3. – С. 158–166.
2. Зікеєва С. Туристична галузь України в період євроінтеграції : соціально-економічний аспект / С. Зікеєва // Економіка і менеджмент культури. – 2013. – № 1. – С. 74–82.
3. Корженко К. Основні стратегічні перспективи розвитку національного туризму в Україні в умовах соціально-економічної нестабільності / К. Корженко // Сталій розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2015. – № 1 [26]. – С. 14–21.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov>.
5. Романюк С. Туристична галузь України: руїна чи низький старт? / С. Романюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novosti-turbiznesa.info>.
6. «Правильні зірки» в Україні мають лише 255 готелів [Електронний ресурс] // Укрінформ Мультимедійна платформа іномовлення України (23.03.2017). – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2198828-ivan-liptuga-direktor-departamentu-turizmu-i-kurortiv-minekonomrozkvitku-ukraini.html>
7. Світовий туризм до сезону готовий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uitt-kiev.com>.
8. Кількість відвідувань України іноземцями у 2016 році зросла [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aigu.org.ua/wef.html>
9. В Україні знайшли спосіб, як врятувати села від зникнення [Електронний ресурс] // Події та коментарі (05.03.2017). – Режим доступу : <http://www.podii.com.ua/news/v-ukrayini-znayshly-sposib-yak-vryatuvaty-sela-vid-znyknennya>.

REFERENCES:

1. Krykhovetskyi I. Turystychna industriia Ukrainy : stan, problemy ta perspektyvy rozvytku / I. Krykhovetskyi // Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava im. Korolia Danyla Halatskoho. – 2011. – # 3. – S. 158–166.

2. Zikeieva S. Turystychna haluz Ukrainy v period yevrointegratsii : sotsialno-ekonomichnyi aspekt / S. Zikeieva // *Ekonomika i menedzhment kultury*. – 2013. – # 1. – S. 74–82.
3. Korzhenko K. Osnovni stratehichni perspektyvy rozvytku natsionalnoho turyzmu v Ukraini v umovakh sotsialno-ekonomichnoi nestabilnosti / K. Korzhenko // *Stalyi rozvytok ekonomiky. Mizhnarodnyi naukovo-vyrobnychi zhurnal*. – 2015. – # 1 [26]. – S. 14–21.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov>.
5. Romaniuk S. Turystychna haluz Ukrainy: ruina chy nyzkyi start? / S. Romaniuk [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://novosti-turbiznesa.info>
6. «Pravylni zirky» v Ukraini maiut lyshe 255 hoteliv [Elektronnyi resurs] // Ukrinform Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy (23.03.2017). – Rezhym dostupu : <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2198828-ivan-liptuga-direktor-departamentu-turizmu-i-kurortiv-minekonozvitku-ukraini.html>
7. Svitovyi turyzm do sezonu hotovyi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.uitt-kiev.com>.
8. Kil'kist vidviduvan Ukrainy inozemtsiamy u 2016 rotsi zrosla [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://aigu.org.ua/wef.html>
9. V Ukraini znaishly sposib, yak vriatuvaty sela vid znyknennia [Elektronnyi resurs] // Podii ta komentari (05.03.2017). – Rezhym dostupu : <http://www.podii.com.ua/news/v-ukrayini-znayshly-sposib-yak-vryatuvaty-sela-vid-znyknennia>

Chaika-Petehyrych L.B.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Theoretical and Applied Economics
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

TOURIST BRANCH OF UKRAINE: FROM REALITY TO PROSPECTS

Despite the global scale, tourist trade remained at regional and national semantic content. This branch supports national traditions, encourages the development of folkcraft, revives the recipes of interesting and delicious national dishes, requires the preservation of nature and creates favourable social conditions for its operation. Therefore, in many countries, tourist trade is developing as a system that provides all the necessary features for exploring the culture, customs, history, religious and spiritual values. However, the development of the hospitality industry (domestic and inbound tourism) is a source of enrichment for the national economy, promotes the creation of new workplaces and the formation of the market of domestic products. This convinces the priority and importance of this industry.

Political and economic situation in our country is rather difficult. Even under such conditions, the tourist industry as an economic category may evolve. The analysis of international tourist flows to Ukraine during 2015-2016 showed the growth in the number of foreign visitors. This demonstrates the effectiveness of the European integration process and increases the confidence in Ukraine by the foreign citizens. To support these changes it's necessary to create a positive tourist image of the country, liberalize visa regime to attract foreign investors. It is necessary to change the attitude of the tourist branch from the direction of both officials and the international community.

Globally, the tourist branch cannot be developed by itself – it needs the Government's support. Therefore, the development of tourist branch in Ukraine has to become a national priority. Moreover there are all conditions – Ukraine has an advantageous geographical location, favourable climate, a great potential of natural resource and cultural and educational resources. The highest possible unification of tourist representatives with the authorities will help form a highly competitive branch, which will be able to meet the needs of all tourists in various tourist services. This will positively affect the competitiveness of Ukraine in the international tourist market and its investment attractiveness will contribute to the stability of income to the country's budget.